

دکتر عزیزاله کمال زاده، دبیر اسبق برنامه شیر مدارس

اهمیت برنامه شیر مدارس در جهان

توجه جهانی به کودکان و اهمیت آنان برای ساخت جامعه ای پویا و اینکه همه کودکان حق دارند از تغذیه خوب، محیط مناسب و مراقبت های بهداشتی اساسی برخوردار باشند تا در برابر انواع بیماری ها محافظت شده و از رشد و تکامل جسمی و فکری مناسب بهره مند شوند، باعث گردیده است که اکثر کشورها نسبت به راهکارهای بهبود وضع تغذیه ای کودکان جامعه خود، توجه خاصی داشته باشند. از جمله این راهکارهای جهانی، اجرای برنامه شیر مدارس می باشد که با توجه به نقش غیرقابل انکار آن در بهبود سلامت دانش آموزان، مورد توجه همه کشورهای جهان قرار گرفته است، به طوری که در سالهای اخیر بیش از ۱۰۰ کشور جهان، برنامه شیر مدارس اجرا می گردد. در حالی که در ایران ۳ سال است که برنامه شیر مدارس متوقف شده است.

است. مطالعات نشان می دهد که در کشورهایی که مقدار شیر مدارس، درصد بالایی از مقدار کل شیر مصرفی جامعه را داشته است، رشد جسمی و قدرت یادگیری دانش آموزان نیز افزایش بیشتری دارا بوده است. به طور مثال سهم شیر مدارس در تایلند حدود ۲۵ درصد مصرف کل کشور، در ژاپن (۹ درصد)، در ایالات متحده آمریکا (۷ درصد)، در فنلاند (۵ درصد)، در نروژ و سوئد (۴ درصد) و در کانادا و دانمارک نیز حدود ۳ درصد از مقدار کل شیر مصرفی را نشان می دهد. چنانچه ملاحظه می شود در کشورهایی که مصرف سرانه شیر بالا و فرهنگ مصرف آن عمومیت دارد، سهم شیر مدارس از مصرف ملی کم، ولی در کشورهایی که مصرف سرانه پایین و فرهنگ مصرف شیر وجود ندارد یا کم هست، سهم شیر مدارس درصد عمده ای را به خود اختصاص می دهد. در ایران متأسفانه علی رغم پایین بودن

در همه کشورها، مصرف شیر در مدارس نه تنها موجب افزایش رشد جسمی و فکری و ارتقاء قدرت یادگیری دانش آموزان گردیده، بلکه به تولید و مصرف بیشتر شیر و فرآورده های لبنی نیز منجر شده است. به عنوان مثال در کشور ژاپن، مصرف سرانه شیر از ۵ لیتر در دهه ۶۰ به بیش از ۷۰ لیتر در امروز رسیده است و در نتیجه متوسط قد نسل نوجوان ژاپنی ۱۲ سانتی متر افزایش یافته است. مطالعات انجام شده در کشور تایلند نیز نشان می دهد که مصرف سرانه شیر از حدود ۳ لیتر در دهه ۷۰ به بیش از ۵۰ لیتر در امروز رسیده است و متوسط میزان افزایش قد دانش آموزان از ۲ سانتی متر در سال به ۵ سانتی متر در سال رسیده است. این در حالی است که در طی چند سال اخیر برنامه شیر مدارس در ایران با رکود و توقف مواجهه شده است. مقدار شیر توزیعی مدارس در کشورهای مختلف نیز متفاوت

در جست و جوی سلامت از دست رفته

یکی از کشورهایی که اهمیت خاصی برای سلامت و بهداشت جامعه خود قائل است ذکر شود. در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ مدیریت برنامه شیر مدارس از وزارت جهاد کشاورزی به وزارت آموزش و پرورش منتقل شد.

هرچند، جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی بود که جمعیت بالایی از دانش آموزان را تحت پوشش برنامه شیر مدارس داشت، ولی با توجه به مقدار ۱۴ لیتر سرانه هر دانش آموز، شیر مدارس سهمی حدود ۲ درصد از سرانه شیر مصرفی کشور را دارا بود. متأسفانه از سال ۹۲ تا ۹۵ سرانه هر دانش آموز حدود ۴ لیتر بود و از سال ۹۶ نیز برنامه شیر مدارس متوقف شده است. در صورتی که کشورهای دیگر جهان اگر چه ممکن است جمعیت دانش آموزی کمتری را تحت پوشش داشته باشند، ولی سرانه شیر مدرسه هر دانش آموز بسیار بالاتر و بین ۳۰ تا ۵۵ لیتر بوده و در حدود ۲۰۰ تا ۲۶۰ روز در سال در مدارس شیر توزیع می گردد.

لازم به ذکر است که برنامه توزیع شیر مدارس به صورت رایگان در جمهوری اسلامی ایران، یکی از برنامه های بسیار ارزشمند دولت بوده و از جمله مصادیق بارز توزیع هدفمند پارانه ها محسوب می شود که به طور مشخص در اختیار جمعیت تعریف شده و گروه هدف یعنی دانش آموزان قرار می گیرد که متأسفانه در طی چند سال گذشته بسیار نامناسب و ناموفق بوده است و حدود سه سال است که متوقف شده است. برای سال جاری نیز ظاهراً مبلغی حدود ۱۸۰ میلیارد تومان ابلاغ اعتبار شده است اما با وضعیت فعلی بعید است که برنامه اجرا شود و اگر هم برنامه عملیاتی شود با توجه به افزایش قیمت ها و اعتبار بسیار کم تنها حدود ۱۰۰ میلیون پاکت شیر می تواند توزیع گردد که سرانه هر دانش آموز کمتر از حدود ۲ لیتر خواهد شد. انتظار است با توجه مسئولین مربوطه نه تنها برنامه شیر مدارس دوباره عملیاتی شود بلکه با حجم بیشتر، کیفیت بالاتر و با برنامه ریزی منظم تری برای سالیان متعددی اجرا گردد.

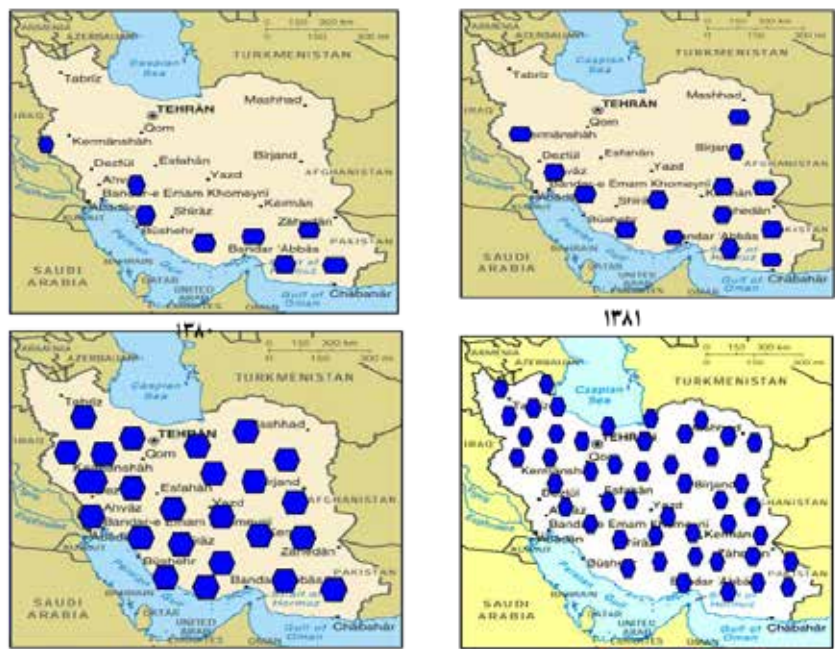
مصرف سرانه عمومی، در سالهایی که شیر مدارس در سطح گسترده در ایران اجرا می شد شیر مدارس سهمی حدود ۲ درصد از سرانه شیر مصرفی کشور را دارا بود.

تاریخچه شیر مدارس در ایران بعد از انقلاب

در اواخر دهه ۷۰ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و صندوق سازمان کودکان ملل متحد، یک مطالعه پیمایشی در سطح ملی با هدف ارزیابی سوء تغذیه کودکان انجام دادند. این مطالعه نشان داد که به دلیل الگوی تغذیه ناسالم درصد قابل توجهی از کودکان کمبود وزن و کوتاهی قد متوسط تا شدید را نشان می دادند. رواج الگوی تغذیه ناسالم زنگ خطری بود برای سلامت جامعه ایرانی، بنابراین سیاست گذاران کلان کشور طرح شیر مدرسه ایران را با هدف اصلاح شیوه های زندگی در جامعه ایرانی از طریق ارایه الگوی تغذیه سالم، افزایش مصرف شیر در کودکان و نوجوانان، افزایش تقاضا برای تولید شیر و محصولات لبنی در کشور و ارتقای سلامت دانش آموزان با مدیریت وزارت جهاد سازندگی (کشاورزی) به اجرا درآوردند. بر مبنای این طرح، هر دانش آموز تحت پوشش می بایست در طول یک سال تحصیلی ۷۰ نوبت شیر ۲۰۰ سی سی دریافت کند. برنامه توزیع شیر مدارس از سال ۱۳۷۹ با ۱۰۰۰۰ نفر آغاز شد و سپس در ۸ استان محروم و کمتر توسعه یافته اجرا گردید و قدم به قدم به تدریج گسترش یافت و در سال ۱۳۸۳ تعداد ۱۲ میلیون و پانصد هزار نفر را در سرتاسر کشور تحت پوشش قرار داد و بدین ترتیب از نظر تعداد افراد تحت پوشش، ایران اجرای بزرگترین برنامه شیر مدارس در جهان را به خود اختصاص داد و در سال ۸۹ نیز ۱۴ میلیون و پانصد هزار نفر را در بر گرفت. اجرای برنامه شیر مدارس موجب شد که همواره در مجامع بین المللی خصوصاً سازمان های مسئول بهداشت جهانی و فائو، از ایران به عنوان

رواج الگوی تغذیه ناسالم زنگ خطری بود برای سلامت جامعه ایرانی، بنابراین سیاست گذاران کلان کشور طرح شیر مدرسه ایران را با هدف اصلاح شیوه های زندگی در جامعه ایرانی از طریق ارایه الگوی تغذیه سالم، افزایش مصرف شیر در کودکان و نوجوانان، افزایش تقاضا برای تولید شیر و محصولات لبنی در کشور و ارتقای سلامت دانش آموزان با مدیریت وزارت جهاد سازندگی (کشاورزی) به اجرا درآوردند.

قدم به قدم توسعه برنامه

9/29/2019

A. Kamalzadeh

3